

KONCEPCJA BYTU W METAFIZYCE SUAREZA

Franciszek Suarez, jezuita, urodzony w Hiszpanii, żył w latach 1548—1617. Jego twórczość przypada na okres, w którym scholastyka dobiegała już końca; poglądy zaś Odrodzenia wartościowały wiele spraw odmiennie. Pomimo tego jednak we wieku XVI ma miejsce wielkie odnowienie ówczesnej teologii i filozofii. U jego podstaw leżały uchwały soboru trydenckiego z roku 1563 oraz ogłoszenie przez papieża Piusa V w roku 1567 św. Tomasza z Akwinu Doktorem Kościoła.

Odrodzenie filozofii, które rozwijało się równocześnie z teologią, charakteryzowało się głównie zwróceniem do wielkich systemów filozofii XIII w., a szczególnie do tomizmu. Z jednej strony dokonywało się wielkie inwentaryzowanie dziedzictwa myśli scholastycznej; z drugiej natomiast owe organiczne doktryny otrzymywały nową interpretację, na której zaznaczył się już wpływ kierunków Odrodzenia.

Restauracja filozofii w XVI w. zapoczątkowana przez Dominikanów miała swoje główne ośrodki w Hiszpanii i Portugalii. Chodzi tu głównie o uniwersytety w Salamance, Alcali, Coimbrze, gdzie wówczas istniały równoległe katedry filozofii tomistycznej, szkotystycznej i ockhamistycznej. Później wpływy restauracji rozciągnęły się na Włochy, a wreszcie na zachodnią i środkową Europę.

Na czoło wpływowych mistrzów filozofii wysuwa się dominikanin Piotr de Vitoria, który pierwszy wprowadza do nauczania Summę teologiczną św. Tomasza z Akwinu i zastępuje nią dotychczasowe Sentencje Piotra Lombarda. W roku 1548 do Hiszpanii przybywają Jezuiti. Jedno z czołowych miejsc w dziele odnowienia myśli scholastycznej przypadło wówczas członkowi tego Zgromadzenia — Franciszkowi Suarezowi.

Zasadnicze dzieło filozoficzne Suareza to *Disputationes Metaphysicae*. Tu właśnie we wstępnych partiach dzieła przystępuje do określenia przedmiotu metafizyki, którym jest dla niego „byt jako byt realny”.¹

¹ „Dicendum est ergo, ens in quantum ens reale esse objectum adaequatum hujus scientiae”. Suarez. *Disputationes Metaphysicae*. I, n. 1, s. 28. — Por.: Suarez, jw. nr. 24. — A. Marc SI. L'idée de l'être chez Saint Thomas dans la Scolastique postérieure. *Arch. de Phil.* 1933 nr 10, s. 13. — G. Morabito

Co oznacza dla Suareza ów byt realny? Odpowiedź na to pytanie umożliwiłaby bliższe określenie przedmiotu metafizyki. Okazuje się jednak, że jest ona uzależniona od uprzedniego wypracowania samego pojęcia bytu.² W tym właśnie też celu Suarez wyróżnia pojęcie bytu formalne i obiektywne.³

Pojęcie formalne określa Suarez jako sam akt, przez który umysł ujmuje rzecz lub ideę.⁴ Akt ten jest pojęciem z tej racji, że tworzy go umysł; formalnym natomiast dlatego, że jako ostateczna forma umysłu przedstawia poznawany przedmiot.⁵

Pojęcie natomiast obiektywne, w przeciwieństwie do formalnego, jest rzeczą lub ideą ujętą bezpośrednio przez pojęcie formalne, przez akt intelektu; jest nim o tyle, o ile jest reprezentowane.⁶

Pojęcie bytu jako bytu, którym zajmuje się metafizyka jest pojęciem obiektywnym.⁷ Stąd też pytać się czym jest byt jako byt realny, znaczy tyle, co szukać określenia pojęcia obiektywnego. Chodzi więc o znajomość rzeczywistości ujętej przez intelekt, kiedy myśli o bycie jako takim.⁸

Zdaniem Suareza dla lepszego zrozumienia związków jakie zachodzą między bytem a pojęciem obiektywnym, należy wyjść z pojęcia formalnego dzięki czemu łatwiej zostanie ujęta natura pojęcia obiektywnego odpowiadająca bytowi realnemu i zarazem przedmiotowi metafizyki.⁹

OMI. L'essere e la causalità in Suarez e in S. Tommaso. *Riv. di Fil. Neo-scol.* 1939 nr 31, s. 23. — E. Elorduy SI. El concepto objetivo en Suarez. *Pensamiento* 1948 nr 4, s. 409. — M. Solana. Doctrina de Suarez sobre el primer principio metafísico. *Pensamiento* 1948, nr 4, s. 261.

² Marc, jw.

³ „Supponenda imprimis est vulgaris distinctio conceptus formalis et objectivi”; Suarez, jw. II, s. 1, n. 1. — Por.: Marc, jw. — Morabito, jw. s. 23. — E. Gilson. *L'être et l'essence*. Paris 1948 s. 143.

⁴ „... conceptus formalis dicitur actus ipse, seu (quod idem est verbum quo intellectus rem aliquam seu communem rationem concipit”; Suarez, jw. — Por.: Suarez. *De Anima*. L. IV, cap. 3, dub. 5, n. 21. — G. M. Manser OP. *Das Wesen des Thomismus. Divus Thomas (Fr.)* 1929 nr 7, s. 8. — Morabito, jw. s. 23. — Elorduy, jw. s. 351 nn. 368. A. M. Krąpiec OP. *Realizm ludzkiego poznania*. Poznań 1959 s. 27.

⁵ Suarez. *Disputationes Metaphysicae*. II, s. 1, n. 1.

⁶ Conceptus objectivus dicitur res illa, vel ratio quae proprie et immediate per conceptum formalem cognoscitur seu repraesentatur; Suarez, jw., — Por. Suarez, *De Anima* L. IV, cap. 3, dub. 5, n. 21. — P. Descoqs SI. *Institutiones Metaphysicae Generales. Elements d'Ontologie*. Paris 1925 s. 147. — Manser, jw. 1929 nr 7, s. 8. — Morabito, jw. s. 23. — Elorduy, jw. ss. 345 n., 351, 372. — Krąpiec, jw. s. 127.

⁷ „... conceptum objectivum entis ut sic, ... esse metaphysicae objectum”. Suarez. *Disputationes Metaphysicae* II, s. 1, n. 1. — Por.: Marc, jw. s. 13. — Elorduy, jw. s. 404. Gilson, jw. s. 12. — M. A. Krąpiec OP. *Struktura bytu. Charakterystyczne elementy systemu Arystotelesa i Tomasza z Akwinu*. Lublin 1963 s. 330.

⁸ „Se demander se que c'est que l'être c'est donc chercher quel concept objectif correspond à ce terme dans la pensée”. Gilson, jw. 143. — Por. Marc, jw. s. 13.

⁹ Suarez, jw. II, s. 2, n. 12, 14. — Por.: Suarez, jw. I, s. 1, n. 9. — L. Mahieu, Francois Suarez. *Sa philosophie et les rapports qu'elle a avec sa théologie*. Paris 1921 s. 80. — Marc, jw. s. 14. — ks. W. Kubina. *Problem analogii bytu u Suareza*. Lublin 1957 (maszynopis) s. 43 n.

Zasadniczą cechą pojęcia formalnego jest według Suareza jedność. Umysł posiada tylko jedno pojęcie bytu realnie i myślnie różniące się od innych pojęć formalnych rzeczy i przedmiotów.¹⁰ Suarez uważa, że w chwili intelektualnego zetknięcia się z terminem „byt”, uwaga umysłu nie rozprasza się na inne pojęcia, a koncentruje się wyłącznie na jednym, jak to ma się na przykładzie człowieka lub zwierzęcia.¹¹

Jedność pojęcia formalnego zdaniem Suareza ma również swoje oparcie w stanowisku Arystotelesa, który uważa, że przez słowa (*voces*) wyraża się nasze pojęcia formalne. Natomiast słowo „byt” jego zdaniem nie tylko jest jedno materialnie, ale także posiada jedno znaczenie. Nie oznacza ono bezpośrednio jakiejś zdeterminowanej natury, lecz odnosi się do wielu rzeczy; a odnosi się do nich nie z tej racji, że się między sobą różnią ale dlatego, że są do siebie podobne. Stąd też termin ten odpowiada także w umyśle jednemu pojęciu formalnemu, dzięki któremu bezpośrednio i adekwatnie jest pojmowane to, co przez „byt” jest wyrażane.¹²

Pojęcie formalne nie tylko jest jedno, ale i najprostsze, dzięki oddzieleniu się od wszelkich złożań i determinacji.¹³

Jak już zaznaczono między pojęciem formalnym bytu a pojęciem obiektywnym bytu zachodzi ścisła zależność. Zdaniem Suareza zależność ta jest tego stopnia, że jednemu pojęciu formalnemu bytu odpowiada tylko jedno pojęcie obiektywne.¹⁴

Suarez orzekając o jedności pojęcia obiektywnego zdawał sobie równocześnie sprawę z możliwości zaistnienia wielu trudności i nieporozumień. Takie bowiem ujęcie wskazuje wprost na pojęcie jednoznaczne, w rezultacie tego zostałyby usunięta analogia bytu.¹⁵ Odrębne trudności nastroczało takie ujęcie pojęcia obiektywnego w stosunku do szeregu

¹⁰ „... conceptum formalem proprium et adaequatum entis ut sic, esse unum, re et ratione praeclarum ab aliis conceptibus formalibus aliarum rerum et obiectorum”. Suarez, jw. II, s. 1, n. 9. — Por.: Marc, jw. s. 14. — Elorduy, jw. s. 405.

¹¹ Suarez, jw. — Marc, jw.

¹² Suarez, jw. — Marc, jw. — Kubina, jw. s. 44.

¹³ „Hinc etiam conceptus entis, non solum unus, sed etiam simplicissimus dici solet, ita ut ad eum fiat ultima resolutio caeterorum; per alios enim conceptus concepimus tale vel tale ens; per hunc autem praescindimus omnem compositionem et determinationem, Quapropter de unitate hujus conceptus communissimi et confusi, fere nullus est qui dubitet; Suarez, jw.

¹⁴ „... uni conceptui formali unus conceptus objectivus necessario respondet; sed ostensum est dari unum conceptum formalem entis; ergo necessario dandus est unus objectivus”. Suarez, jw. s. 2. n. 3. — „La tesis de la unidad del concepto formal del ente es solo un preambulo para llegar a la unidad del concepto objetivo del ente”. Elorduy, jw. s. 405. — Krapiec, jw. s. 330.

¹⁵ „... quia, si conceptus ejus objectivus est unus, vel unitate univocationis, et sic tollitur analogia, ...” Suarez, jw. n. 1. — Por. Marc, jw. s. 16.

różnych determinacji stanowiących w bytach realne źródło rozróżnienia.¹⁶

Przed Suarezem stoi niełatwy do rozwiązania problem w postaci wypracowania takiej koncepcji bytu, która zachowałaby zarówno jego jedność, jak i analogię. Ostatecznie decyduje się na rozwiązanie pośrednie między koncepcją tomistyczną, a szkotystyczną.

Pierwsza zdaniem Suareza, akcentuje wyłącznie zróżnicowanie bytów ograniczając jedność do proporcji, druga natomiast wyłącznie doskonałą i wyabstrahowaną z podrzędników jedność.¹⁷

Rozwiązanie Suareza jest tego typu, że po prostu wyróżnia w pojęciu obiektywnym bytu dwa porządki. Jeden *intencjonalny*, w którym chodzi tylko o samo w sobie pojęcie bytu bez uwzględnienia jego podrzędników. Drugi *ontyczny*, w którym chodzi o pojęcie obiektywne bytu w stosunku do jego podrzędników i w którym się ostatecznie zawiera. Porządek pierwszy cechuje wyłącznie jedność; drugi natomiast różnorodność.¹⁸

Otóż jeżeli chodzi o pojęcie bytu w porządku intencjonalnym, to „jednemu pojęciu formalnemu odpowiada adekwatne i bezpośrednie pojęcie obiektywne, które wyraźnie nie oznacza ani substancji, ani przypadłości, ani Boga, ani stworzenia, ale te wszystkie na sposób czegoś jednego w tym stopniu, w jakim są do siebie podobne i zbliżone w bytowaniu”.¹⁹

A więc takie ujęcie bytu pomijałoby wszystkie konkretne zdeterminowania wskazujące na jego charakter substancjalny czy przypadłość-

¹⁶ „... quia, si conceptus objectivus entis est unus, ergo secundum se est praecisus, et abstractus ab omnibus inferioribus”, Suarez, jw. n. 2. — Por. Marc, jw. s. 17.

¹⁷ Suarez, jw. n. 5; XXVIII, s. 3, n. 9. — Por.: Descots, jw. s. 156. — Fr. R. Garrigou-Lagrange OP. Dieu, son existence et sa nature. Solution thomiste des antinomies agnostiques. Wyd. 11. Paris 1950 s. 17. Morabito, jw. s. 24.

¹⁸ Porządek intencjonalny pojęcia bytu obiektywnego określa Suarez jako „conceptum entis objectivum in se et absolute sumptum sine inferioribus, esse unum”; ontyczny natomiast jako: „...tamen comparatum ad inferiora et ut inclusum in illis non esse unum”, Suarez, jw. II, s. 2, n. 6. Należy zaznaczyć, że zastosowana terminologia na oznaczenie powyższych porządków nie pochodzi od samego Suareza. Frick autor klasycznego podręcznika ontologii pisanej w duchu wybitnie suarezjańskim używa na oznaczenie powyższych porządków terminów: „intencjonalny” i „fizyczny”. C. Frick SI. Ontologia sive Mataphysica generalis in usum scholarum. Friburgi Brisgoviae 1894 ss. 10. n. Marc — „porządek pojęć logiczny i ontologiczny”. Marc, jw. ss. 17 nn. Kubina — „logiczny” i „metafizyczny”. Kubina, jw. ss. 45 nn.

¹⁹ „Dico ergo primo, conceptui formali entis respondere unum conceptum objectivum adaequatum, et immediatum qui expresse non dicit substantiam, neque accidens, neque Deum, nec creaturam, sed haec omnia per modum unius, scilicet quatenus sunt inter se aliquo modo similia, et conveniunt in essendo”. Suarez, jw. n. 8. Por.: A. Martin. Suarez metaphysicien, commentateur de Saint Thomas. La Science cath. 1897—1898 nr 12, s. 692. — Garrigou-Lagrange, jw. s. 584. — Morabito, jw. s. 24.

ciowy, stworzony czy niestworzony, a jedynym kryterium ujęcia byłby aspekt jedności mający swoje oparcie w podobieństwie i zbliżeniu bytowania rzeczy.²⁰ Umysł dzięki czynności abstrakcji jest zdolny i posiada skuteczną moc pominięcia racji stanowiących o zróżnicowaniu poszczególnych bytów a ujęcia tylko tego co jest w nich podobnego, dzięki czemu rozważa się je jako jedność.²¹

Takie ujęcie będące rezultatem myślnego oderwania pojęcia obiektywnego od wszystkich pojęć niższych pozwala zrozumieć doskonałą jedność samego pojęcia przedmiotowego bytu. Pojęcie bytu nie jest więc ani pojęciem substancji, ani pojęciem przypadłości, nie jest też związane specjalnie tylko z bytem stworzonym czy Bogiem. Byt ma swoją idealną jedność, najbardziej wyabstrahowaną, do której nasz umysł może się wznieść.²²

Za jednością pojęcia obiektywnego przemawia obok jedności pojęcia formalnego, trzeci korelatywny element bytu, jakim jest sama nazwa „byt”. Oznacza ona zdaniem Suareza również jedność, wyłączając przy tej okazji wszelkie zróżnicowanie. Byt więc rozpatrywany w porządku intencjonalnym stanowi jedno pojęcie obiektywne, uzależnione również w swej jedności od pojęcia formalnego i jedności nazwy odpowiadającej.²³

²⁰ Suarez, jw. n. 8, 10, 11. — Por.: Frick, jw. s. 8. — Manser, jw. 1929 nr 7, s. 15.

²¹ „Prima consequentia etiam est per se satis clara, tum quia omnia entia sub illa ratione et convenientia sunt cognoscibilia; tum etiam quia hac ratione aliae res, quae habent inter se convenientiam aliquam, sub ea concipiuntur unite et conjunctim, magis autem vel minus pro ratione majoris vel minoris convenientiae; tum denique quia in re est fundamentum sufficiens ad hunc modum concipiendi, et in intellectu non deest virtus et efficacia ad hujusmodi conceptionis modum, nam est summe abstractivus, et praecisivus rationum omnium. Et hinc etiam facilis est secunda consequentia, quia, ut diximus, unitas conceptus objectivi non consistit in unitate reali et numerali, sed in unitate formali seu fundamentali, quae nihil aliud est quam praedicta convenientia et similitudo. Ultima vero consequentia evidens est, praesuppositis aliis, quia si talis conceptus objectivus est possibilis, ille est transcendens, simplicissimus, et hoc modo primus omnium, quae sunt attributa conceptus entis. Item illa convenientia fundatur in actu essendi, qui est veluti formale in conceptu entis, unde etiam sumitur argumentum, quod, sicut conceptus objectivus ipsius esse seu existentiae unus est, ita etiam conceptus entis”. Suarez, jw. n. 14. por.: Suarez, jw. n. 16. — Frick, jw. s. 5. n. — Martin, jw. s. 693. — Descogs, jw. ss. 148 nn. — Marc, jw. s. 20. — ks. J. Pasterski. Tomistyczna a suarezjańska definicja substancji. Studium powrównawczo-krytyczne. Lublin 1948 (maszynopis) s. 112.

²² „Datur una ratio entis objectiva”. Suarez, jw. n. 8. — „Ens non significat substantiam et accidens immediate”. Suarez, jw. n. 9. — „Conceptus entis non includit genera omnia prima”. Suarez, jw. n. 12. — „Conceptus entis, etiam ut comparatur ad inferiora est praecisus ab illis”. Suarez, jw. n. 34. — „Aber in unserer begrifflichen Welt, in unserer Erkenntnis, „ex modo concipiendi nostro” (Suarez, D.M., II, 2,5), hat das Sein als solches einen absolut einheitlichen conceptus objectivus, der, von allen Seinsgattungen und Arten völlig absehend, und ohne Beziehung zu ihnen und ohne ein Aggregat aus ihnen zu sein unmittelbar sein eigenes Object — objectum adequatum — hat, und das immer dasselbe bleibt, wenn das Sein mit dem, was unter ihm steht — Substanz, Akzidenz — verglichen wird. (Suarez, D.M., II, 1,11—14; II, 2,7—15, 22, 34)”. Manser, jw. 1929 nr 7, s. 15.

²³ Suarez, jw. s. 4, n. 8. — Por.: Marc, jw. 27. — Pasterski, jw. s. 46.

Jeśli chodzi o pojęcie obiektywne bytu w porządku ontycznym, a więc kiedy *in re ipsa existit*, to z natury swej nie różni się, ani nie jest oddzielony od swych podrzędników.²⁴ Porządek bowiem ontyczny obejmuje swym zakresem byty konkretne zróżnicowane. Nie ma tutaj jednego absolutnego pojęcia obiektywnego, które odnosiłoby się do tych konkretnych bytów, ale każdy byt, zarówno substancja jak i przypadłość, byt stworzony i niestworzony posiada swoje odrębne pojęcia, uwarunkowane zdeterminowaną i zróżnicowaną naturą bytu.²⁵ Suarez przedstawia więc podwójne pojęcie bytu: jedno w porządku intencjonalnym — ujęcie bytu doskonałe i jedno; drugie — w porządku ontycznym — pojęcie zróżnicowane. Według Suareza nie należy jednak tych dwóch porządków ujęcia bytu obiektywnego pojmować jako nawzajem sobie przeciwnych. Chodzi tu o jedno pojęcie tłumaczące całą rzeczywistość, ale w dwóch aspektach: w jedności i zróżnicowaniu.

Jak już zaznaczono, Suarez miał wyraźne powody do tego, aby wyróżnić drugi porządek przedmiotowego pojęcia bytu. Z jednej strony chodziło o uniknięcie jednoznaczności pojęcia bytu, a z drugiej o akceptację analogii bytowej. Samo jednak wyróżnienie drugiego porządku bytowego jest sztuczne i nie wskazuje, aby jego istotnym celem było utrzymanie analogii bytowej, a w konsekwencji i pluralizmu bytowego. Faktycznie porządek ten nie odgrywa żadnego znaczenia, jest zupełnie poza metafizyką (stąd też może zupełnie nieświadomie Frick nazywa go fizycznym). W przedmiocie metafizyki chodzi przecież wyłącznie o ... *conceptum objectivi entis ut sic, secundum totam abstractionem suam, secundum quam diximus esse metaphysicae objectum*.²⁶

A więc pojęcie obiektywne ostatecznie jest związane tylko z porządkiem intencjonalnym. Porządek natomiast ontyczny, wraz z jego zróżnicowaniem mającym stanowić podstawę dla analogii bytowej zupełnie odpada. Dał też temu wyraz Suarez pośrednio podkreślając, że większe znaczenie ma dla niego jedność bytowa, niż analogia.²⁷ Mało, analogia nie znajduje tutaj zupełnie uzasadnienia.

²⁴ „... conceptum entis objectivum prout in re ipsa existit, non esse aliquid ex natura rei distinctum ac praecisum ab inferioribus in quibus existit”. Suarez, jw. s. 3, n. 7.

²⁵ „... substantiam in re ipsa ex eodem esse ens, ex quo est substantia, et e converso, nimirum per suam intrinsecam naturam, et entitatem quam in re habet; et idem est, servata proportione, in accidente”. Suarez, jw. n. 15. — „...conceptus entis non solum a creaturis, sed etiam a Deo praescinditur: sed in Deo non distinguitur ex natura rei conceptus entis, ut sic, a conceptu talis entis, scilicet, increati vel infiniti; ergo neque in caeteris entibus”. Suarez, jw. n. 10.

²⁶ Suarez, jw. s. 1, n. 1.

²⁷ „... omnia, quae diximus de unitate conceptus entis, longe clariora et certiora videri, quam quod ens sit analogum et ideo non recte propter defendendam analogiam negari unitatem conceptus, sed si alterum negandum esset, potius analogia quae incerta est, quam unitas conceptus, quae certis rationibus videtur demonstrari, esset neganda”. Suarez, jw. s. 2, n. 36.

Tylko byt ujęty, jak wyraża się Descogs, jako „idea abstracta”,²⁸ byt oderwany od swoich desygnatów,²⁹ stanowi „najdoskonalszą oderwaną od wszelkiej rzeczywistości warstwę treściową”.³⁰ Takie właśnie rozumienie bytu jako absolutnej jedności treści, oderwanej od swoich podrzedników musi nosić miano pojęcia jednoznacznego.

Ono też stanowi przedmiot metafizyki u Suareza.³¹ Nie ma tutaj miejsca na teorię aktu i możliwości. Konsekwencje takiego ujęcia bytu mogą prowadzić do monizmu i panteizmu.³²

Na jednoznaczność pojęcia bytu u Suareza wskazuje nie tylko ograniczone ujęcie przedmiotu metafizyki sprowadzające się do najbardziej wyabstrahowanego i najprostszego pojęcia obiektywnego, ale również sama analiza treści tego pojęcia.³³ Suarez wyjaśniwszy rozróżnienie jakie zachodzi między pojęciem formalnym bytu, a pojęciem obiektywnym przedstawia z kolei drugie, w którym chodzi o aspektowe ujęcie bytu. *ens ut participium* i *ens ut nomen*.³⁴

Zdaniem Suareza słowo *ens* pochodzi od *sum*, tak jak *existens* od *existo* i w tym znaczeniu jako *participium* oznacza to, co aktualnie istnieje, a więc byt aktualnie istniejący. Niekiedy jednak *ens* ujęty jest jako *nomen* i wtedy oznacza istotę rzeczy, która posiada już lub może

²⁸ Descogs, jw. s. 142 nn.

²⁹ „... concepto del ente general no tiene adherencias con otros conceptos de entes más particulares. No incluye, por ejemplo, el concepto de substancia o accidente. Prescinde de ellos. Cuando algo y sólo algo, no veo in substancia ni accidente, ni nada en concreto”. Elorduy, jw. s. 404. — „C'est en termes clairs dire que l'idée d'être est une idée proprement universelle, comme le genre, l'espece, etc. ... En admettant la theorie de Suarez il foudrait logiquement conclure que l'idée d'être étant proprement universelle univoque”. Martin, jw. s. 694 n. — J. Santeler. Die Lehre von der Analogie des Seins. *Zeitschrift für Kath. Theologie*. 1893 nr 17, s. 681. — Manser, jw. — Kubina, jw. ss. 3, 11, 12, 49 nn.

³⁰ A. M. Krąpiec OP. Teoria analogii bytu. Lublin 1959 s. 332.

³¹ Martin, jw. s. 695. — Mahieu, jw. s. 107. — Garigou-Lagrange, jw. ss. 361 n, 584, 586 n. — Manser, jw. — Marc, jw. 16. — Morabito, jw. s. 26. — Zaragüeta y Bengoechea. El Problema del ser en la metafísica de Suarez. *Boletín de la Universidad de Granada*. 1941 nr 62, s. 62. — Kubina, jw. ss. 3, 11 n., 45, 49, 56—60, 64—66. — M. Szafarkiewicz. Spór o wartość zasady ograniczania aktu przez możliwość. Lublin 1956 (maszynopis) ss. 4, 21. — A. M. Krąpiec OP. Realizm ludzkiego poznania. Poznań 1959 s. 361 n.

³² „Declarer au contraire que l'être en général est univoque, c'est se mettre dans l'impossibilité d'expliquer la multiplicité des êtres et se condamner au monisme, comme l'a remarqué S. Thomas à propos du Parménide, et comme on peut le redire à propos du Parménide moderne Spinoza”, Garrigou-Lagrange, jw. s. 361. — Por.: G. Saitta. La scolastica del secolo XVI e la politica dei Gesuiti. Torino 1911 s. 135 n. (Saitta opowiadał się za pełnym panteizmem u Suareza. Dyskusja jaka wyłoniła się na ten temat między Saitta'ą a Guido Matiussi SI zawarta jest w *Riv. Fil. Neosc.* 1911 nr 3, ss. 135—235, 573—576).

³³ Por. Suarez, jw. s. 4, n. 1.

³⁴ Suarez, jw. n. 3. — Por.: Mahieu, jw. s. 93. — Santeler, jw. s. 23. — Marc, jw. ss. 25 nn. — Gilson, jw. s. 143. — J. Roig Gironella SI. La síntesis metafísica de Suarez. *Pensamiento* 1948, nr. 4, s. 190.

posiadać *esse*. Istota ta nie jest fikcyjną, ale prawdziwą i zdolną do aktualnego istnienia.³⁵

Podwójne ujęcie bytu w postaci *ut participium* i *ut nomen* — zdaniem Suareza nie ma na celu wyodrębnienia dwóch różnych racji bytu jednego wspólnego ujęcia bytu, ale oznacza pojęcie bytu mniej lub bardziej wyabstrahowane od istnienia, dzięki czemu bezpośrednio oznacza albo byt wyabstrahowany od aktualnego istnienia, albo też aktualnie istniejący. Byt bowiem jako *nomen* oznacza istotę realną, wyabstrahowaną od aktualnego istnienia. Nie oznacza to jednak, podkreśla Suarez, aby chodziło tu o zaprzeczenie istnienia, ale jedynie o odizolowanie go przez czynności abstrakcji. Byt natomiast ujęty jako *participium* oznacza sam byt realny, czyli posiadający realną istotę wraz z jej aktualnym istnieniem.³⁶

Suarez idzie jeszcze dalej. *Ens ut nomen* jest stopniowo coraz bardziej wysuwany na czoło nie tylko dlatego, że nie wyklucza istnienia,³⁷ ale jego zdaniem nie stoi na przeszkodzie, aby tego rodzaju byt obejmował swym zakresem zarówno byt w możności jak i byt w akcji. Przez *ens ut nomen* można ująć zarówno byt możliwy jak i byt aktualny. Ten ostatni jest zaś tym samym co *ens ut participium*.³⁸

Takie ujęcie bytu, typowo essencjalistyczne potwierdzone jest zarówno przez tradycję suarezjańską w osobach Fricka, Delmasa, Pescha, Monaco, Donata,³⁹ jak i szeregu współczesnych autorów.

Powyższe sformułowania odnoszące się do treści bytu, ze względu na związek jaki zachodzi między *ens ut participium* a *ens ut nomen* — wy-

³⁵ „... sumpto ente in actu, prout est significatum illius vocis in vi participii sumptae, rationem ejus consistere in hoc, quod sit aliquid actu existens, seu habens realem actum essendi, seu habens realitatem actualem, quae a potentiali distinguitur, quod est actu nihil”. ... „Si ens sumatur prout est significatum hujus vocis in vi nominis sumptae, ejus ratio consistit in hoc, quod sit habens essentiam realem, id est non fictam, nec chimericam, sed veram et aptam ad realiter existendum” Suarez, jw. n. 4 n. — por. Gilson, jw. s. 143.

³⁶ „Respondetur, ens secundum illam duplicem acceptionem non significare duplicem rationem entis, dividenter aliquam communem rationem, seu conceptum communem, sed significare conceptum entis, magis vel minus praecisum: ens enim in vi nominis sumptum significat id, habet essentiam realem, praescindendo ab actuali existentia, non quidem excludendo illam, seu negando sed praecisive tantum abstrahendo: ens vero ut participium est, significat ipsum ens reale, seu habens essentiam realem cum existentia actuali, et ita significat illud magis contractum.” Suarez, jw. n. 9. — Por. Manser, jw. 1930, nr 8, s. 361. — G. M. Manser OP. Die Realdistinctio bei Thomas von Aquin. (Interpretation von lectio 2, IV Metaphysicorum). Divus Thomas (Fr.). 1931 nr 9, s. 451. — Gilson, jw. s. 144.

³⁷ Suarez, jw. n. 11.

³⁸ „Unde tandem intelligitur, ens praecise sumptum, ut in vi nominis significatur, proprie dividi posse in ens in actu, et ens in potentia, et ens in actu idem esse quod ens significatum per hanc vocem in vi participii sumptam, ...”, Suarez jw. n. 12. Por.: Marc, jw: s. 27. n. — Gilson, jw. s. 144.

³⁹ Frick, jw. s. 34. — C. Delmas. Ontologia. Metaphysica generalis. 1886. s. 351. — T. Pesch Institutiones Logicae et Ontologicae. Pars II Ontologia, 1919. ss. 8—15. — M. Monaco. Praelectiones metaphysicae generalis. 1913. ss. 24, 27. — J. Donat Ontologia. 1921. s. 174.

magają wyjaśnienia dwóch zagadnień: różnicy między istnieniem a istotą bytu oraz funkcji istoty jaką spełnia ona w suarezjańskiej koncepcji bytu.

Suarez omawia kolejno trzy stanowiska, według których stosunek jaki zachodzi między istotą a istnieniem w bycie sprowadza się, stosownie do poszczególnych stanowisk, do różnicy: realnej, modalnej, myślniej.⁴⁰ Suarez wyjątkowo nie ukrywa, że autorem stanowiska opowiadającego się za realną różnicą między istotą a istnieniem w bycie jest św. Tomasz z Akwinu i że takie stanowisko zajmuje jego szkoła.⁴¹ Niestety, Suarez daleki był od właściwego zrozumienia sensu różnicy realnej. Okazuje się, że przejął koncepcję tomistyczną realnej różnicy między istotą a istnieniem w terminologicznej adaptacji Idziego Rzymianina, który interpretował ją jako różnicę zachodzącą między dwiema rzeczami.⁴²

Dyskusja jaką przeprowadza Suarez ze stanowiskiem tomistycznym, zdaniem Gilsona, jest z góry uplanowana w tym kierunku, aby różnicę realną tylko odrzucić.⁴³ Można powiedzieć, że dla Suareza przyjęcie realnej różnicy między istotą a istnieniem jest niemożliwe, nie tyle z racji, że zachodzi jego zdaniem przeciwstawienie dwóch rzeczy, ile z tej racji, że w jego koncepcji bytu realna różnica jest zupełnie niepotrzebna i dlatego też odrzuca ją.⁴⁴ Cały problem sprowadza się u niego do stwierdzenia, że istota pojęta jako byt aktualny *esse actualis essentiae*, nie traci istnienia. Istota w ujęciu Suareza, a więc istota aktualna zawiera w sobie

⁴⁰ Suarez, jw. XXXI s. 1, n. 3—13. — Por. C. Fabro. Una fonte antitomista della metafisica suareziana. *Divus Thomas (Piac.)* 1947 nr 3, ss. 57 nn. — J. Iturioz SI. Fuentes de la metafisica de Suarez. *Pensamiento* 1948, nr 4, s. 79.

⁴¹ „Prima est, existentiam esse rem quamdam distinctam omnino realiter ab entitate essentiae creaturae. Haec existimatur esse opinio D. Thomae, quam in hoc sensu secuti sunt fere omnes antiqui Thomistae”. Suarez, jw. n. 3.

⁴² „... existentiam esse rem quamdam distinctam omnino realiter ab entitate essentiae creaturae.” „... esse creaturae est res distincta ab essentia ejus, quia non potest una et eadem res esse, ...” „ergo est res distincta ab essentia, non enim potest eadem res in seipsa recipi”. Suarez, jw. n. 3 nn. — Manser, jw. s. 86, 361. — „Il fait presque toujours dans les termes adoptés par Gilles de Rome, c'est-à-dire qu'il interprete la distinction réelle comme de deux choses”. Gilson, jw. s. 145. — A. Inauen SI. Suarez-Widerlegung der skotischen Körperlichkeitsform. Innsbruck 1917, s. 129. — Krąpiec, jw. s. 55.

⁴³ Gilson, jw. ss. 145, 147 n.

⁴⁴ Por.: C. Gonzalez OP. Historia de la Filozofia. Madrid 1885. T. II, s. 541. T. III, s. 145. — Martin, jw. ss. 696, 819, 824. — Fr. R. Garrigou-Lagrange OP. La distinction réelle entre essence et existence et le principe d'identité. *Rev. des Sciences phil. et theol.* 1909, nr 3, s. 310. — N. del Prado OP. De veritate fundamentali philosophiae christianae. Friburgi Helv. 1911. s. 166 n., 197 n., 561. — Saitta, jw. s. 135 n. — P. Mingos OFM. Suarez und Duns Scotus. *Phil. Jahrbuch der Görres-Gesellschaft*. 1919, nr 32, s. 336. — Ks. A. Żychliński. Św. Tomasz — Suarez. W: E. Hugon OP. Zasady filozofii. Dwadzieścia cztery tezy tomistyczne. Tłum. ks. A. Żychliński. Poznań 1925 s. 5. — P. Descoqs SI. Thomisme et Suarezisme. *Arch. de Phil.* 1926 nr 4, ss. 100, 105, 131 nn. — Garrigou-Lagrange, Dieu, son existence, ss. 185, 362 n., 420, 585. — Mahieu, jw. ss. 91, 164, 168, 499. — Manser, Das Wesen des Thomismus. *Divus Thomas (Fr.)* 1930 nr 8, s. 86. — R. Garrigou-Lagrange OP. La distinction réelle et la refutation du pantheisme. *Rev. Thom.* 1938 nr 44, s. 710. —

esse essentiae, jest prawdziwym aktualnym bytem. Stąd też istota będąca w akcie poza przyczynami nie może się różnić realnie od istnienia.⁴⁵

Powyższe stanowisko zajęte w sprawie różnicy między istotą a istnieniem wskazuje dosyć wyraźnie na znaczenie istoty i rolę jaką ona będzie odgrywać w koncepcji bytu Suareza.

Na taki kierunek myślenia wskazuje zresztą sam Suarez, dla którego przedmiotem metafizyki jest *ens reale*.⁴⁶ Do tego jednak aby zrozumieć i wyjaśnić na czym polega racja bytu realnego, należy zrozumieć i wyjaśnić czym jest sama istota i czym jest istota realna.⁴⁷

Otóż jeśli chodzi o samą tylko istotę, to u Suareza stanowi ona pierwotne źródło i najbardziej wewnętrzną zasadę wszystkich działań i właściwości rzeczy.⁴⁸ Krótko mówiąc, to co rzeczy mają, właściwości, działania związane z nimi, posiada swój fundament w istocie. Istota realna natomiast, dzięki roli jaką odgrywa w bycie realnym, oznacza istotę pozbawioną wewnętrznych sprzeczności i co najważniejsze, zdolną samą z siebie do realnego istnienia.⁴⁹ Taka koncepcja istoty jasno wskazuje, zdaniem Gilsona, że te elementy, które służyły w doktrynie tomistycznej

A. Michel. Essence. W: Dictionnaire de Theologie Catholique. T. XV. Paris 1939. col. 846. — Morabito, jw. s. 28. — B. Jansen SI. Der Konservatismus in den „Disputationes Metaphysicae“ von Suarez. *Gregorianum*. 1940 nr 21 s. 458; Die Wesenart der Metaphysik des Suarez. *Scholastik (Eupen)*. 1940 nr 15 ss. 166, 179. — Zaragüeta y Bengoechea, jw. s. 78. — R. Ceñal. Alejandro de Alexandria: su influjo en la metafísica de Suarez. *Pensamiento* 1948 nr 4 ss. 18, 22. — Giromella, jw. s. 205. — G. Picard SI Le Thomisme de Suarez. *Arch. de Phil.* 1949 nr 4 s. 144.

⁴⁵ „... essentiam actualem ut sic etiamsi in suo intrinseco et formali esse includat esse existentiae...” „Dicendum tamen est, essentiam realem et actualem posse quidem naturaliter postulare modum subsistendi, vel inhaerendi, ut sit; hunc tamen modum seu terminum ulteriorem non esse existentiam ipsius essentiae, nec posse praeter hos modos aut terminos excogitari alium qui et sit distinctus ex natura rei ab essentia actuali, et sit vera existentia ejus.” Suarez, jw. XXXI, s. 5, n. 3 n. — Gilson, jw. s. 147.

⁴⁶ „Dicendum est ergo, ens in quantum ens reale esse objectum adaequatum huius scientiae”. Suarez, jw. I, s. 1, n. 26. Por.: Gilson, jw. s. 144. — J. G. Baena. Fundamentos metafísicos de la potencia obedencial en Suarez. *Medellin* 1917 s. 30.

⁴⁷ „... ideo non potest satis explicari in quo consistat ratio entis realis, nisi intelligatur in quo consistat essentia realis.” Suarez, jw. II, nr 4, n. 6. — Por. Baena, jw. s. 31.

⁴⁸ „Primo modo, dicimus essentiam rei esse id, quod est primum et radicale, ac intimum principium omnium actionum ac proprietatum quae rei conveniunt, et sub hac ratione dicitur natura uniuscujusque rei”. Suarez, jw. — Por.: Gilson, jw. s. 144. — M. Solana. El Principio y la causa según Suarez. *Revista de Fil.* 1950 nr 9 s. 261. — Baena, jw. s. 31.

⁴⁹ „Quid autem sit essentiam esse realem, possumus aut per negationem, aut per affirmationem exponere. Priori modo dicimus essentiam realem esse, quae in esse nullam involvit repugnantiam, neque est mere conficta per intellectum. Posteriori modo... solum dicere possumus essentiam realem, eam esse quae ex se apta est esse, seu realiter existere.” Suarez, jw. n. 7. — „Tenemos, pues, que para Suarez esencia real es aquella que es apta ser o existir realmente. Luego

do zaakcentowania roli istnienia, posłużyły Suarezowi do zessencjalizowania koncepcji bytu.⁵⁰

Zanim Suarez jeszcze zaczął omawiać doktrynę o różnicy między istotą a istnieniem, zanim jeszcze powziął decyzję jej odrzucenia stał już na stanowisku pełnej unifikacji bytu w porządku istotowym, by tym sposobem uwypuklić doskonałość jego treści; niestety jedność jej okazuje się skrajnie jednoznaczna. Istnienie natomiast nie tylko, że nie zostało umiejscowione we właściwym miejscu, ale w ogóle usunięte.

Ens — więc *-reale*, adekwatny przedmiot metafizyki, to wyłącznie *ens ut nomen*, którego racją jest istota zdolna do aktualnego istnienia.⁵¹ Ujęcie bytu sprowadza się dla Suareza do ujęcia istoty.⁵²

Powyższy wniosek znajduje swoje dodatkowe potwierdzenie w suarezjańskiej teorii partycypacji tak ujętego bytu. Teoria ta dotyczy ogólnej relacji jaka zachodzi między pierwszą przyczyną sprawczą, a bytami podlegającymi jej działaniu, co ma miejsce w stwarzaniu.

Wśród wielu podziałów bytu na czołowe miejsce wysuwa się u Suareza podział bytu na *ens per essentiam* i *ens per participationem*.⁵³ *Ens per essentiam*, określane jest przez Suareza jako byt, który „przez się i mocą swojej istoty zasadniczo posiada *esse* nieprzyjęte, ani niepartycypowane od czego innego”. Byt natomiast określane przez Suareza jako *ens per participationem* jest bytem, który posiada *esse*, ale tylko jako udzielone i partycypowane od czegoś.⁵⁴

tener una cosa esencia real es poseer aptitud para ser o existir realmente. Luego la proposición que se establece como primer principio intrínseco y a priori de la Metafísica: „ens reale est habens essentiam realem” equivale a esta otra: el ente real tiene aptitud para ser o existir realmente.” Solana, jw. s. 262.

⁵⁰ Gilson, jw. ss. 150, 153.

⁵¹ „Tal es el contenido de la razón del ser, lo que „ens” dice un sentido nominal ...” J. Iturioz SI. Estudios sobre la metafísica de Francisco Suarez. Madrid 1949. s. 240. — Por.: Solana, jw. s. 261. — Baena, jw. s. 33.

⁵² „Das Sein ist ein wesentliches Prädikat aller sowohl der wirklichen als der möglichen Dinge”, „Ens praedicatur essentiale,” Suarez, D. M., II, 4.” Limborg. Die Analogie des Seinsbegriffes. Zeitschrift für kath. Theol. 1893 nr 17 s. 677. — „Dire qu'une essence est un être actuel digne de ce titre (verum actuale ens), c'est dire équivalentement qu'elle existe. Ainsi, Suarez commence par se représenter tout être fini donné comme une essence pleinement actualisée en tant que telle et ceci fait, il se demande avec surprise ce que pourrait bien ajouter à une essence ainsi conçue l'existence qu'on veut encore lui attribuer”. Gilson, jw. s. 147. Por. F. Klimke TJ. Historia Filozofii. Tłum. ks. Fr. Zbroja. Kraków 1929. T. I, s. 314. — R. Martinez del Campo. Doctrina Sancti Thomae de actu et potentia et de concursu. Mexici 1944 s. 16. — Solana, jw. s. 261. — Krapiec, Struktura bytu. s. 33.

⁵³ Suarez, jw. XXVIII, s. 1, nr. 13.

⁵⁴ „... ens per essentiam illud dicitur, quod per sese, et ex vi suae essentiae essentialiter habet esse non receptum nec participatum ab alio; ens autem per participationem e contrario dicitur illud, quod non habet esse nisi communicatum et participatum ab alio.” — Suarez, jw. — Por.: Morabito, jw. s. 38 n. — J. Hellin. Líneas fundamentales del sistema metafísico de Suarez. Pensamiento 1948 nr 4 s. 139.

Nie trudno jest stwierdzić, że powyższy podział odnosi się z jednej strony do bytu Boga, a z drugiej do bytu określanego klasycznie jako zmienny czy skończony.⁵⁵

Ens per essentiam, Bóg — byt jedyny, wymaga, aby jego *esse existentiae* pochodziło z jego istoty, gdyż na niej opiera się jego wewnętrzna konieczność bytowania. Tego rodzaju byt, jako pełny doskonałości, nieskończony, jest zdolny do najpotężniejszych działań i z tej racji może udzielić innym bytom *esse*, przez co właśnie one w Nim partycypują.⁵⁶

Powyższy podział odpowiada innemu podziałowi, którego człony zasadniczo swoim zakresem odpowiadają pierwszemu. Zresztą okaże się, że Suarez używa pojęć wchodzących w skład jednego i drugiego podziału zamiennie. Podział ten dotyczy wyodrębnienia wśród bytów, bytu nie stworzonego i bytu stworzonego.⁵⁷ Z podziałem tym wiąże się ostatecznie możliwość pełnego ujęcia zagadnienia partycypacji, ponieważ Suarez dochodzi do niego poprzez pojęcie stwarzania i zależności.

Powstaje jednak pytanie, jakie jest ostateczne kryterium podziału na byt *per essentiam* i byt *per participationem*, na *increatedum* i *creatum*? Pytanie to jest bardzo istotne, gdyż Suarez odrzuca tomistyczne kryterium zróżnicowania bytu w postaci realnej różnicy między istotą a istnieniem w bytach stworzonych, co w rezultacie, z braku innego kryterium zróżnicowania bytowego, pociągnęłoby za sobą identyfikację bytu stworzonego z bytem niestworzonym, ponieważ ich wewnętrzna treść by się wcale nie różniła między sobą.⁵⁸

Okazuje się jednak, że Suarez będąc konsekwentny wobec odrzucenia realnej różnicy ostatecznie sprowadza omawiane kryterium do zależności (*dependentia*), jaka zachodzi między bytem *per participationem* od bytu *per essentiam*, *creatum* od *increatedum*. To jest jego zdaniem pierwszorzędna racja wyróżniająca byt względny od bytu absolutnego.⁵⁹

⁵⁵ Suarez, jw. n. 1 nn.

⁵⁶ Suarez, jw. XXIX, s. 3, n. 11, 19; XXX, s. 2, n. 20; De Deo Uno, L. 2, c. 1, n. 6; L. 1 c. 8 n. 3. n. — K. Werner. Franz Suarez und die Scholastik der letzten Jahrhunderte. Regensburg 1861. T. II, s. 9. — Zaragüeta y Bengoechea, jw. s. 179. — Hellin, jw. s. 139. — Baena, jw. s. 47.

⁵⁷ Suarez, D. M. XXVIII, s. 1, n. 14. — Por. Werner, jw. s. 3.

⁵⁸ „Para Suarez, no es la distinction real entre la esencia y la existencia el primer predicado que hace distinguir el ser finito del infinito...” Baena, jw. s. 48. — Por. J. J. Alcorta. Problemática del tema de la creation en Suarez. *Pensamiento*, 1948 nr 4 ss. 320 nn.

⁵⁹ „... ens creatum, quatenus tale est, essentialiter includere dependentiam a primo et increato ente. Quia haec est prima ratio distinguens ens creatum ab increato.” Suarez, jw. XXXI, s. 14, n. 2. — „El primer predicado, que distingue la criatura del Creador, es el ser por participación o por dependencia absoluta de Dios en cuanto a su actualidad. La criatura no es primero un ser y después una cosa dependiente de Dios, sino que toda ella es una dependencia de Dios, porque no tiene más realidad que ser imitación de la divina esencia y emanación posible de su poder activo. Cualquiera otro predicado que se asigne a la criatura es posterior a éste, porque supondrá la dependencia a la imitación posible de la divina esencia.” Hellin, jw. s. 141.

Chodzi tu o związek, jaki występuje między terminem *ad quem* — bytem stworzonym, a terminem *a quo* — bytem niestworzonym. Ścisły związek, jaki zachodzi między stworzeniem a Stworzycielem przejawiający się w stworzeniu, sprowadza się więc ostatecznie do zależności między nimi.⁶⁰ „Stworzenie bowiem — zdaniem Suareza — jest pierwszą emanacją od czegoś różnego wraz z zależnością od niego samego i stąd wspólne wszystkim bytom”.⁶¹ To, co posiada *esse* bez stworzenia, z konieczności posiada *esse* niezależne, a które należy do bytu *per essentiam*.⁶²

Powyższe stanowisko zajęte przez Suareza sugeruje, że między zależnością, a tym że coś jest stworzone, nie ma różnicy. Suarez spieszy jednak z wyjaśnieniem, które w tym wypadku nosi charakter wyraźnego zastrzeżenia. Brak bowiem jego pozwalałby dopatrywać się tu wyraźnych przesłanek panteizmu. Suarez jednak pisze: „zależność stworzenia od Stworzyciela nie zawsze stanowi to samo, co stworzenie, które jest kresem tej zależności, lecz jest czymś w stworzeniu samym, rzeczowo różnym od niego samego”.⁶³ A więc zależność jaka zachodzi między bytem stworzonym a bytem niestworzonym nie utożsamia się z procesem stwarzania, ale stanowi jego skutek. Związek jaki zachodzi między bytem stworzonym a Stworzycielem przejawiający się w stwarzaniu, którego rezultatem jest zależność, nie stanowi wobec tego jakiejś zewnętrznej relacji, ale przeciwnie, tkwi w samym bycie. „Zależność stworzenia od Boga — powiada Suarez — stanowi coś realnie i wewnętrznie istniejącego w stworzeniu”.⁶⁴

Z faktu zależności bytu stworzonego od niestworzonego wyprowadza Suarez swą teorię partycypacji bytu. „Każdy tego rodzaju byt jest bytem przez partycypację; a więc zasadniczo zależy od tego, dzięki czemu partycypuje w racji bytu”.⁶⁵ Istota partycypacji u Suareza opiera się na

⁶⁰ „... creaturam esse ens essentialiter pendens a Deo, quia nimirum est ens talis naturae et essentiae, ut sine aliqua dependentia a Deo existere non possit. Et hic sensus est verissimus, probaturque optime ex natura entis participati.” Suarez, jw. XX, s. 4, n. 32. — „El ser creado tiene el ser recibido de otro; es incluso constitutivamente pura recepción y lo es su entidad entera, de suerte que en todo lo que atane a su ser es dependiente del Ser primero e independiente de todo otro ser”. Alcorn, jw. s. 332.

⁶¹ „... tamen creatio est prima emanatio ab alio cum dependentia ab illo, et generalis aliquo modo omnibus entibus, ...” Suarez, jw. XXVIII, s. 1, n. 14. „... dependentia autem nihil aliud est, quam passiva emanatio seu creatio”. Suarez, jw. XX, s. 4, n. 11.

⁶² Suarez, jw. XXVIII, s. 1, n. 14.

⁶³ „Dico secundo: haec dependentia creaturae a creatore non est omnino idem quod creatura, quae est terminus illius dependentiae seu creationis, sed est aliquid in ipsa, a parte rei distinctum ab ipsa.” Suarez, jw. XX, s. 4, nr. 15.

⁶⁴ Suarez, jw.

⁶⁵ „... omne ens hujusmodi est ens per participationem, ergo essentialiter pendet ab eo a quo rationem entis participat”. Suarez, jw. XXXI, s. 14, n. 2. — Suarez, jw. XXX, s. 2, n. 16. — „La dependentia esencial del ser creado respecto de Dios pende directamente de la participación. ... Puesto que todo ser creado es

zależności bytu stworzonego od niestworzonego. Byt bowiem stworzony poprzez stworzenie jest w swym istnieniu zależny od Boga.

Partycypacja u Suareza ma spełnić dwa zasadnicze zadania. Z jednej strony ma tłumaczyć i uzasadniać stworzenie i byt stworzony; z drugiej strony ma być racją wyodrębniającą Boga od stworzenia. W wyniku jednak tak pojętej zależności, suarezjańska teoria partycypacji jest w rzeczywistości — co mocno akcentuje del Prado — czymś „konsekwentnym i koniecznie wynikającym z samej natury bytu stworzonego”.⁶⁶ Zachodzi tu wyraźnie błędne koło. Racja uzasadniająca partycypację bytu stworzonego stanowi przecież rezultat tego, czego miała stanowić główne uzasadnienie. A więc zależność, która ma tkwić w bycie stworzonym i stanowić uzasadnienie jego partycypacji w stosunku do Boga, jest w takim układzie skutkiem stworzenia bytu.⁶⁷

Suarezjańska teoria partycypacji mocno się różni od ujęcia partycypacji bytu u św. Tomasza z Akwinu, u którego racja powodująca różnicowanie między Bogiem a innymi bytami jest wewnętrzna, tkwi w nich samych. Polega ona na tym, że byty stworzone złożone są z istoty i istnienia, między którymi zachodzi realna różnica. Tej właśnie różnicy, stanowiącej podstawę przygodności bytu stworzonego brak właśnie w Bogu, w bycie niestworzonym.

Wszystko wskazuje, że przedmiot suarezjańskiej metafizyki „byt jako byt realny”, ujęty jest jednoznacznie i w porządku esencjalnym. Suarez bowiem przyjmuje kierunek uważający istoty bytu przygodnego za wykonane same w sobie i posiadające z tego tytułu istnienie, i dlatego też byt może być u niego dokładnie zdefiniowany w porządku substancjalnym. Istota tłumaczy wszystko. Całe bogactwo mieści się w istocie.

Jednoznaczność pojęcia bytu pociąga za sobą konsekwentnie absolutną jedność bytu, co związane jest z negacją wszelkiego, nawet proporcjonalnego złożenia bytowego, czy to z istoty — istnienia, czy z aktu — możliwości. Takie postawienie sprawy doprowadziło w ostateczności do podporządkowania całego systemu metafizyki suarezjańskiej monizmowi.

Pojęcie bowiem bytu posiadającego wspólną jednoznaczną treść, jaka się w nim wyraża, może się odnosić w równym stopniu do wszystkich jego desygnatów, obojętnie czy to będzie byt przygodny, czy też absolutny. Tego rodzaju sytuacja znajduje swoje potwierdzenie w fakcie akceptacji niezłożoności bytu. Suarez zaprzeczając realnej różnicy między istotą a istnieniem w bycie stworzonym, doprowadza do tego, że jego koncepcja bytu stworzonego nie różni się od koncepcji bytu niestworzo-

participado, es dependiente de la causa increada que le da el ser.” Alcorta, jw. s. 331.

⁶⁶ Prado, jw. s. 178.

⁶⁷ Prado, jw. ss. 178 n.

nego — Boga, którego cechuje tożsamość istoty i istnienia. Ostatecznie suarezjańska koncepcja bytu doprowadziła do zbliżenia bytu stworzonego i absolutnego.

Nie jest to ostateczny wniosek jaki nasuwa się na podstawie założeń suarezjańskich. Byt jako byt, rozważany przez Suareza w aspekcie essentialnym, w aspekcie wyłącznej treści *sub abstractissima et communissima ratione entis*, z racji swej doskonałej jedności sprawia, że ma się do czynienia z bytem w sobie zupełnie zrozumiałym, że nie tylko uniemożliwia wszelkie szukanie jego tłumaczeń, ale przede wszystkim nie wymaga już żadnego uzasadnienia czy tłumaczenia bytu, przejawiającego się w teorii przyczynowości.